הרב משה יואל הכהן קראמער
כולל זכרון ישעי', מאנסי ניו יארק יצ"ו

בענין שערות המיובאים ממדינת הודו

הקדמה

הנה לאחרונה נתעורר עוה"פ השערורי' אודות הפאות נכריות העשויות משערות של הנשים מדת ההינדו המתגלחות לע"ז שלהם במדינת הודו. ובאמת כבר בשנת תש"ן חקר הרה"ג רבי יעקב שפירא שליט"א במהות ענין הגילוח אצל ההינדואים, ועלה בבירור שאינו ענין של קרבן, אלא ענין של סילוק הגאוה והטומאה שבהשערות, ועפי"ז התיר הגרי"ש אלישיב זצ"ל את הפאות, ותשובתו נדפסה בקובץ תשובות (ח"א סימן ע"ז), ולא שמענו שהיה אז מי שיערער על הפסק שלו.

ואמנם בשנת תשס"ד ביקר הגרא"ד דוננער שליט"א מלונדון בהודו והעלה שענין הגילוח הוא שמקריבים השערות בתורת קרבן, ועפי"ז חזר בו הגרי"ש זצ"ל ואסר את השערות. ואמנם גם אז היו כמה גדולי ישראל שחקרו היטב בדבר, וטענו שהמציאות הוא אחרת ממה שאמר הרב דונר שליט"א, ולכן התירו הפאות.

והנה בשנתיים האחרונות התחילו קבוצת האוסרים לטעון דמפורסם באתרי האינטרנעט השייכים לבית הע"ז איזה סיפור טפשי (לעגענדע) אשר יוצא מזה דמתגלחים כדי להקריב השערות להאליל, דבר שלא ידעו על כך בשנת תשס"ד, וכן התחילו להפיץ שמועות כאילו כל המציאות שנתבררה בשנת תשס"ד ע"י הרבה רבנים נתגלה כבלתי נכון וכו', ע"כ שלח הגרחי"ד ווייס שליט"א את האברך מו"ה גרשון וועסט נ"י למדינת הודו לברר הדברים, והוא נסע לשם פעמיים וביר וליבן את המציאות הדק היטב.

והנני בזה להעלות על הכתב מה שידוע לנו כעת אחר בירור מעמיק בדת ההינדו, ואחרי שנתברר היטב מציאות הדברים בשטח ע"י ר' גרשון נ"י, וגם אכתוב קצת הצדדים בדיני תקרובת ע"ז הנוגע לנדו"ד, וכמובן שלא באתי לקבוע מסמרות בזה שלא הגעתי לידי מדה זו, וכל דברי הם רק ליקוט משו"ת הרבנים הגאונים העוסקים בשאלה זו[א], ובאתי להרחיב הדברים מכיון שהרבה מדבריהם נאמרו בקיצור, ומה גם שהרבה מנסים לטשטש את דבריהם ולהוציאם מהקשרם כדי שיוכלו להפריך דבריהם, וע"כ באתי בזה לבאר את דבריהם לפי קט שכלי, ולמעשה על כל אחד לשאול את הרב שלו.

מהות ענין הגילוח אצל ההודיים

א) הנה בספרי דת ההינדו מבואר שענין הגילוח אצלם הוא להסיר הטומאה קודם שנכנסים למקום ע"ז שלהם, כי כל ענינים השליליים והעוונות נאחזין בהשערות. ובחיבורים מהטעמפל מבואר

א. הלא המה שו"ת ראש דוד (הנספח לויען דוד ח"ו), שהאריך והרחיב בסוגיא זו וממש לא הניח אבן בזה, שו"ת מאזני צדק (ח"ד יו"ד סי' א'), קובץ תשובות (ח"א סי' ע"ז), שלחן הלוי (סי' ב"ח), ועוד, וכן מומלץ לעיין בתשובת הרה"ג ר' יעקב שפירא שליט"א שהאריך בטו"ט במציאות הדברים.

שהגילוח הוא להסיר הגאוה ויופי החצוני ולחזק מדת ההכנעה בנפש האדם[ב], וברור שאין בזה ענין של עבודת עבודה להאליל כלל. וגם הכומרים כולם מצהירים בפירוש שענין הגילוח הוא כנ״ל בספריהם, רק כיום מוסיפים עוד שהגילוח הוא כדי להשפיל עצמם לפני האליל, ולנוול ולסגף עצמם בעבורה, [ובזה יל״ד אי מיקרי מעשה עבודה, ויעוין לקמן].

וע״פ חוקי דתם השערות טמאים ואינם ראויים להקרבה, וכן נשמע מפי כל הכומרים, ואף אסור באיסור חמור להניח שערות בבית הע״ז.

ומה שהם קוראים למעשה הגילוח בשם אפפערינ״ג או סעקריפיי״ס, לפי״ד הכומרים יוצא דכוונתם שנותנים את היופי או הגאוה שלהם, וכן סעקריפיי״ס הכוונה להקרבה עצמית, דהיינו שמוותרים משהו מתוך גופם. ונמצא ברור דאין כונתם כלל שנותנים עצם השערות כקרבן להאליל.

ומה שמפורסם באתרי האינטערנע״ט שלהם איזה אגדה דהאליל שלהם נתקרח פעם ואשה אחת נתנה לו משערותיה למלאות קרחו, וזהו סיבת הגילוח שלהם. הנה בהאגדה הטפשית הנ״ל מבואר שהנתינה הוא לא להאליל עצמו, אלא להאשה שנדבה שערותיה, וזה כהכרת הטוב שנדבה שערותיה להאליל, וע״כ כל השערות של המגולחים שייך לה, אבל ברור שאין ענין הגילוח ענין של נתינה להאליל.

מה גם שנתברר באופן ברור שהאגדה הנ״ל נתחדש אצלם במשך שנים האחרונים ממש [בערך עשר שנים פחות או יותר], ובודאי שאין זה מקור או סיבת הגילוח, דעיקר הטעם להגילוח הוא לסלק הטומאה והגאוה, ורק שבדרך אגב השערות [שממילא נגזזים] הולכים להאשה הנודבת. וכאשר חקר ר׳ גרשון וועסט נ״י אצל האנשים דשם למה מתגלחים, כמעט אף אחד לא ענה לו שזה בשביל האגדה הנ״ל, והרבה כומרים אף לא יודעים כלל על האגדה הנ״ל, אבל כולם יודעים שענין הגילוח הוא להסיר הטומאה והגאוה והנוי החיצוני וכדומה.

ב. והנני להעתיק מה שכתוב בספרי דתם המכונים the skanda purana's אודות הגילוח:
Whenever one goes on a pilgrimage, be it to a temple, a river or any other sacred place, they should clean-shave their heads because for everyone their 'pâpa' is attached to the hair. Symbolically, by getting rid of your hair, you are getting rid of your pâpa or sins and become eligible to visit that pilgrimage site.

This is also the reason why a son should clean-shave his head, get rid of his sins, and is then qualified to perform the funeral rights or Śrāddha on the death of a parent.

ובחיבור tirumala the panorama of seven hills שיצא לאור ע״י הנהלת הטעמפל כתבו אודות הגילוח בזה״ל:

This custom was perhaps introduced to stress the quality of humility as well as renunciation of what is usually priezed.

ובאתר GOTIRUPATI כתבו אודות הגילוח בזה״ל: Tonsuring is a means to shed ego before entering darshan line.

[**ואמנם** יתכן שמתוך מליוני אנשים המתגלחים יהיו כאלו שטועים ומדמין כאילו נותנים השערות להאליל, אבל ודאי שאין זה אלא טעות מיעוטא דמיעוטא שאין מבינים את דתם כלל, ופשוט שאין זה מוגדר כדרך עבודתה בכך].

תמצית היוצא: לפי המבואר בספריהם ברור שהגילוח איננה עבודה כלל, אלא סילוק הטומאה והגאוה כהכנה לפני ביאתם להאליל, [ואמנם יש אומרים בנוסח אחר קצת, דהם רוצים להשפיל עצמם להאליל ולנוול עצמם בעבורו, וזה נשמע קצת יותר כענין של עבודה, וגם בזה יל"ד וכדלהלן]. ואין שום פרטים חדשים שידוע לנו כיום שיש בהם כדי להוכיח שפתאום נשתנה להם ענין הגילוח מענין של הסרת הטומאה והגאוה לענין של קרבן.

בירור המציאות בשטח

ב) בהתאם לכל האמור, המציאות הוא שבפועל ליכא שום ענין של נתינת השערות, ובניגוד לשאר קרבנות שמקריבים להאליל כגון קוקונאט"ס ושאר פירות שמגישים לפני האליל על טס של זהב או מקריבים אותם על מזבחות שיש בהם אש, הרי לעומת זאת בהשערות אין שום מעשה נתינה כלל וכלל, אלא מיד לאחר שנגזזים הם נופלים על הרצפה ואח"כ באים המנקים של הבנין ומכניסים את השערות לתוך כלי האיכסון ומשם הם נלקחים לעבד אותם להיות מוכנים למכירה.

ומה שהעיד מר אמיר דרומי בבי"ד של הגר"נ קרליץ שליט"א בשנת תשס"ד דכלי ההונד"י שבו מניחים השערות נחשב אצלם ככלי קיבול של האליל ומייחסים כוחות של שפע ומזל שנמצאת תחת הכלי ההוא, הנה כהיום נתברר שזה טעות מוחלט, כי כל הנ"ל הוא רק לגבי כלי ההונד"י שלפני בית הע"ז [שאין מזיזין אותו מחמת זה], אבל לגבי ההונד"י שבבנין הגילוח אין מייחסים שום כוחות, והוא מקום איכסון בעלמא. [טעותו של אמיר דרומי היתה בכך שסבר שמילת הונד"י פירושו קופסא מקודשת, וע"כ כאשר אמרו לו שכלי האיכסון שבבנין התגלחת שמו הונד"י, טעה שהוא כלי מקודש, אבל באמת מילת הונד"י פירושו קופסא בעלמא, ורק ההונד"י שבבית הע"ז הוא קופסא מקודשת].

ואמנם יש מיעוט אנשים שכן מביאים שערות בודדות לכלי ההונד"י שבחצר לפני הטעמפל, והכומרים אומרים שאין זה לכונת הקרבה, אלא להראות להאליל שאכן גילחו את ראשם, וא' מהכומרים הראשיים אף הוסיף לר' גרשון וועסט נ"י דהוא בניגוד לחוקי דתם, אלא שא"א להם לבדוק את כ"א הבא לבית הע"ז האם הביא בתוך כיסו שערות בודדות.

והנה קבוצת האוסרים הפיצו הרבה קונטרסים בתעמולה ורעש גדול, [ועיקרי המשתדלים בזה כיום הם אלו שלוחמים עם עצם המושג של פאות נכריות וכאן מצאו להם כר נרחב], ותמצית היוצא מדבריהם במציאות הדברים הם כדלהלן: **א.** אין מתגלחים בביתם אלא במקום הטמא ההוא. **ב.** הם מקפידים להתגלח דוקא בפני פסלים. **ג.** אין מניחים לסתם אנשים לגלח רק ע"י הממונים מהם המאמינים בדתם. **ד.** המגלחים יש להם מעמד מקודש בשביל

שעושים את הגילוח להאליל, והם רואים את עצמם כשליחים מהאליל לעשות את הגילוח בשבילו, [וכמה אוסרים הוסיפו שהם גם כומרים בדרגא נמוכה]. ה. המגלחים והמתגלחים מזכירים שם האליל בשעת התגלחת. ו. בשעת הגילוח יושבים בצורה מסוימת בשפיפות הראש, ואם זזים אזי מפסיקים את הגילוח, וכן אסור לדבר בשעת הגילוח. ורוצים האוסרים להוכיח מכל זה שמעשה הגילוח הוא מעשה עבודה.

ואמנם לאחר החקירה בענין הדק היטב יוצא שכל העובדות הנ״ל לא רק שאינם אמת, אלא שהמציאות הוא ממש ההיפוך הגמור מכל הנ״ל, באופן דאדרבה, מהמציאות האמיתי נראין הדברים לכאורה דמעשה הגילוח אינו עבודה כלל. ואפרט כל העובדות אחת לאחת.

א. מה שאין מתגלחים בביתם אלא במקום הטמא ההוא, הנה האמת הוא דהרבה מהם מתגלחים בשאר מקומות בעולם אצל ספרים רגילים, אלא שרובם עושים זאת במקום הטמא ההוא, והסיבה לכך הוא פשוט, כי הלא מקור התגלחת נמצא בספריהם כענין של טהרה לפני כניסה למקום טמא, וכן אומרים כל הכומרים דהגילוח הוא כהכנה לסלק הגאוה והנוי החיצוני לפני ההתראות עם האליל, וא״כ פשוט שזה נעשה במקום ההוא כהכנה לפני ההתראות עם האליל, ולהבדיל כמו שהולכים למקוה בבנין הביהמ״ד כהכנה קודם התפילה. [וממילא כבר נשאר המנהג שמתגלחים דוקא במקום ההוא אף שבאמת א״צ להתגלח דוקא שם, ועיין להלן דאכן בשאר מקומות בעולם הם מתגלחים אצל הספרים הרגילים שאינם בני דתם כלל].

ובלא״ה לא מובן דאף אם מקפידים להתגלח שם איך יש ראיה שמעשה הגזיזה הוא העבודה, דבפשטות העבודה הוא במסירות נפשם שמוותרים על השערות ומוכנים לאבד אותם [בשוא״ת], ולכן רוצים לעשות המסי״נ דוקא במקום הטמא, אבל מהיכי תיתי שמעשה הגילוח הוא העבודה.

ועוד, דפשוט הוא שהם רוצים להנות להטעמפל שיוכלו להרויח ממון משערות הללו, וע״כ מתגלחים דוקא במקום ההוא לנדב השערות להטעמפל.

[עוד טוענים האוסרים דהם מגדלים שערותיהם במיוחד כדי שיוכלו לעשות את מעשה הגילוח הזה, ואינו נכון כלל, דמה שמגדלים שערותיהם אינו כדי שיוכלו לעשות הגילוח, אלא זה מסורת ישנה אצל ההודיים שהנשים אין מתגלחים אלא פעם אחת בחייהם, אלא שיש להם ׳היתר׳ להתגלח אם מתגלחים בשביל נדר לעשות את הגילוח כדי להיוושע וכדומה].

ב. אין שום פסלים בבנין התגלחת רק תמונות של הע״ז, ותמונות הללו הם לנוי בעלמא ואף אחד לא מייחס להם כוחות אליליים, [רק לכל היותר אולי מייחסים להם איזה טומאה כמו להבדיל אא״ה תשמישי קדושה], ואף אחד לא משים לב להתמונות הללו, [בניגוד להפסלים שברחבי ההר הנעבדים, שבכל פעם שעוברים אצלם עוצרים כרגע ומשתחוים וכדומה, משא״כ התמונות הללו שבבנין התגלחת], והתמונות הללו נמצאים בכל בתיהם וחנויותיהם ומשרדיהם ורכביהם של ההודיים, ואין

שום דבר מיוחד בבנין התגלחת יותר מבית של הודו רגיל, ואין אצלם שום קפידא להתגלח דוקא בפני התמונות הללו, רק דכיון שבכל מקום ומקום נמצאים התמונות נמצא ממילא דבדרך כלל מתגלחים במקום שנמצא תמונה.

ובנין התגלחת אינו נחשב אצלם כבית ע"ז [טעמפל] כלל כאשר כולם פה א' אומרים. ומה שצריכים להסיר המנעלים קודם הכניסה להבנין הלזו, אינו דבר מיוחד למקום טמא, אלא בהרבה משרדים וחנויות בכל רחבי הודו אסור ליכנס עם המנעליים בשביל הטינוף שעל המנעלים.

ג. אין אצלם שום קפידא מי המה הספרים, ואדרבה בשאר מקומות בעולם הם מתגלחים אצל סתם ספרים שאינם מבני דתם, ובטעמפל שלהם בפיטסבורג [שהוא תחת חסותם של ראשי הכומרים בטירופאטי, והכומרים שלהם באים משם] שולחים את האנשים באופן רשמי לעשות התגלחת אצל ספרים רגילים שבעיר שאינם מבני דתם כלל, ואף שאין שום מעצור בידם מלקבוע ספרים מבני דתם דוקא, ואף הספרים שבטירופאטי הם הספרים הרגילים שברחבי הודו, והם נחשבים מהשפלים שבאומה, ומקבלים תשלום מלא מן הטעמפל, ועושים כל עבודתם בדרך אומנות גרידא עבור התשלום. [ומש"כ האוסרים שהספרים יש להם מעמד מקודש והם שליחים מהאליל לעשות התגלחת בשבילה ושהם כומרים בדרגא נמוכה, כ"ז הוא פשוט שקר גס בדבר ידוע לכל].

ומה שאין מניחים שם בטירופאטי לאינם בני דתם לעשות את הגילוח, זה אינו מדויק כלל, כי אין זה קפידא דוקא כלפי הספרים, אלא שבהודו כל האומניות מחולקים לפי השבטים, ואין מניחים לשבט אחד לעסוק באומנות שבט חבירו, וע"כ הם מקפידים שהמגלחים יהיו דוקא אלו הבאים משבט זו הממונים לעשות הגילוח, ואכן הם נחשבים מהשפלים שבאומה וכנ"ל.

[עוד טוענים האוסרים דיש קבוצה גדולה של מגלחים העושים את הגילוח להטעמפל בחנם, אבל באמת אין זה מיוחד לענין הגילוח כלל, דהקבוצה הזאת כולל מתנדבים העוסקים בכל עניני הטעמפל, כגון מנקי המקום וכדומה שעושים עבודתם בחנם, ואין בכך ענין של "עבודה", אלא שמרגישים כזכות להנות ולסייע להטעמפל].

ד. אין מזכירין שם האליל בשעת הגילוח, ובניגוד לשאר מקומות בהר טירומאלא שהם חוזרים שוב ושוב את שם האליל בכל מיני מצבים, כגון בכל אורך דרך עלייתם על ההר וכן בהמתנה בתור ליכנס לדארשא"ן, הרי דוקא בשעת הגילוח אין שומעים אותם אומרים זה כלל. [ואמנם יש מהם שאומרים שעל הספר לומר שם האליל קודם שיתחילו משמרת עבודתם, אבל לא ברור כלל אם אכן עושים כן, ובכל אופן אין אמירת שם האליל מקושר לענין של עבודה כלל וכלל, דאף בהכנה להעבודות וכדומה אומרים אותו].

ה. אין שום קפידא באיזה צורה לישב בשעת הגילוח, וגם הם מותרין לדבר בשעת מעשה, ואכן הם מפטפטים וצוחקים זה לזה בשעת מעשה, ואדרבה אין שום מצב של הכנעה או אימה ויראה בשעת הגילוח, לעומת שאר העבודות שרואים אצלם הכנעה גדולה ואימתה ופחד וגם מתפללים בשעת מעשה. [ומה

שהאוסרים כותבים דצריך לישב בשפיפות ראש וכדו', לכאורה יסוד טעותם מכיון שהספרים והמתגלחים שניהם יושבים באותה מדרגה באופן שאין ידי הספרים מגיעים למעלה מראשי המתגלחים, הרי נמצא דא"א להם לגלח אם לא שהמתגלח מתכופף קצת ראשו, ופשוט].

בגדר תקרובת ע"ז

ג) הלא מעתה שנתברר דעפ"י חוקי דתם ודברי הכומרים שלהם אין בענין הגילוח כוונה לשם תקרובת כלל, הרי לכאורה אין בכך משום תקרובת ע"ז, דהא פשטות ההבנה בדין תקרובת הוא פשוטו כמשמעו שהחפץ הוא קרבן להע"ז, ולא סגי בכך דנעשה בהחפץ מעשה עבודה גרידא כדי שיהיה בו משום לתא דתקרובת.

ואמנם האוסרים רוצים לחדש דכל חפץ שנעשה בו איזה עבודה לע"ז הרי היא נאסרת מדין תקרובת, ואף שאין כוונת העבודה לשם תקרובת כלל. ומקור דבריהם ממש"כ באבן האזל (פ"ג מהל' ע"ז ה"ד) שחידש דיש ב' מיני גדרי תקרובת, חדא דבר שניתן לפני הע"ז לשם תקרובת, והשנית אף שלא ניתן להע"ז בפועל, הרי מצינו דשחיטה לשם ע"ז או שכשוך יין אוסר את כל הבהמה או היין מדין תקרובת, ועל כרחך דכל שנעשה עבודה בהחפץ לשם ע"ז, אף בלי כוונת תקרובת, כל החפץ נאסר, עייש"ה.

אבל באמת דבריו הם מחודשים מאד ואינם מוכרחים כלל, ומצינו להרבה אחרונים שהבינו כדבר פשוט דהא דמצינו דשוחט לע"ז נאסרת הבהמה אף שאין בכוונתו להקריב אח"כ הבהמה [החלב או הדם] לע"ז, היינו דמ"מ כוונתו להקריב ולהקצות הבהמה להע"ז בעצם מעשה השחיטה, ועל כן נאסר הבהמה מדין תקרובת כיון שיש כאן כוונת תקרובת[ג]. וא"כ לפי סוגיא דעלמא פשוט דאין כל מעשה עבודה אוסר החפץ מדין תקרובת, אשר באמת מסברא ודאי אין זה שייך לתקרובת, אלא למשמשין.

וכן הוא לשון הרשב"א (ע"ז דף נ"א:) וז"ל: שאינה נקראת תקרובת אלא דבר שאוחזין בחוקי הע"ז שלהן שהיא חפצה בכך בזריקתן לפניה או בהעמדתן לפניה, כגון אבני המרקוליס שיש בחוקי

ג. עיין לשון המאירי (ע"ז דף נא.): **והנתון לה** נאסר וכו' ובהמשך הדברים כולל בזה גם שחיטה ע"ש. וז"ל שו"ת אבנ"ז (חו"מ סי' פ"ו): וענין אין אדם אוסר דשא"ש לא שייך רק בשוחט לע"ז **שמחשב על הבהמה שתיעשה תקרובת ע"ז.** ובעמק הנצי"ב (פרשת בלק) ביאר ענין שכשוך דאוסר ביין נסך: **כיון שהוקדש והוכן בשכשוך לע"ז** עיי"ש. וע"ע בתפארת יעקב (חולין דף מ' ע"א ודף מ"א ע"א) שדן אי שוחט לע"ז הוי ענין של קרבן ממש או רק ענין של הקצאה ויחוד לע"ז. וז"ל השבט הלוי (ח"ב סימן נ' אות ג'): דתקרובת וזבחי מתים מובא בש"ס בכמה מקומות בתרי אנפי, חדא תקרובת ממש כפשוטו מה שמקריבים לע"ז ולפני ע"ז וכו', והסוג השני הוא שהעכו"ם שוחטין ואוכלין בעצמן או מוכרין למכור כמו שחיטת עכו"ם וכו' דאין זה תקרובת ממש אלא מין מאיסורי ע"ז **שרוצים הגוים ליחד הכל לע"ז אפילו מה שאוכלים ושותים.** וכיו"ב לענין יין נסך וכו' משא"כ בחוץ דאינו ענין הקרבה ממש **אלא כמו יחוד הדבר לע"ז בשעת שחיטה ושכשוך ביין,** עכ"ל. ובקובץ הערות (סי' ס"א אות ב'): דבתקרובת ע"ז האיסור הוא ע"י היחוד, **שהדבר מיוחד לע"ז** וכו' ע"ש. ובשיעורי רבינו הגרי"מ (טהרות סי' כ"ד אות ד'): ומלבד זאת יש דין נוסף של תקרובת עכו"ם, שאין בזה נתינה והקרבה לעכו"ם, דאין זה בפני העכו"ם, אלא שהוא **הבאת קרבן** לשם עכו"ם שלא בפניו וכו', **ויסוד איסורו הוא מצד עצם השם קרבן שמקריבו לשם עכו"ם.**

המרקוליס שהיא חפצה בתקרובת זריקת האבנים וכו', אבל הכלים והמעות אינם תקרובת שתהא הע"ז חפצה בגופן של מעות ושל כלים, אלא שהמעות הן נדרים ונדבות ליקח מהם צרכי ע"ז עכ"ל. [והגם שיש להתעקש שעיקר כונתו רק לאפוקי היכי דאין בהמעות והכלים מעשה עבודה כלל ובאים אך ורק לנדרים ונדבות, הנה מ"מ פשטות הדברים 'שהיא חפצה בתקרובת זריקת האבנים' מורין כמש"כ].

ובן מבואר בפי' הר"ש (כלאים פ"ז מ"ד) דהטעם דאין אדם עושה בהמת חבירו לתקרובת ע"ז הוא "משום דלאו שמי' תקרובת כיון שאינו שלו", ואילו לדרכו של אבן האזל לא אתי שפיר, דהלא מ"מ קעביד בי' מעשה עבודה, ומאי שנא מבשר בחלב דאדם אוסר של חבירו, ובהכרח הכוונה דגדר תקרובת הוא מה שנחשב כמתנה לע"ז, ולא שייך ליתן להע"ז מה שאינו שלו וברשותו. [ואף להיש מחלקים שם דכתבו דמה"ט אינו אוסר בהמת חבירו משום דתלוי במחשבה, הרי בפשטות צריך מחשבת תקרובת דוקא].

ובלא"ה כל חידושו של האבהא"ז הוא רק בדעת הרמב"ם דס"ל (סה"מ ל"ת קצ"ד) דיש שני לאוין בתקרובת ע"ז, לא ידבק וזבחי מתים, אבל להרמב"ן (שם) והסמ"ג (ל"ת קמ"ח) דלא מנו רק לאו דהשמר לך פן תזבח לתקרובת ע"ז, [וכן דעת בעלי התוס' (ע"ז דף נ"ב. ד"ה תנהו) דלא הוי בכלל לא ידבק], א"כ ליכא למימר דיש ב' מינים נפרדים בתקרובת, ועל כרחך דגדר תקרובת הוא פשוטו כמשמעו כסוגיא דעלמא, וכדברי האחרונים הנ"ל.

ובאמת אפילו אי נימא כמשמעות האבהא"ז דכל חפץ שנעשה בו עבודה לע"ז הרי החפץ אסור מדין תקרובת, הנה לכאורה פשוט שאין זה כי אם כאשר תכלית העבודה הוא מה שנעשה בהחפץ, וכגון בשבירת מקל שמכוין שישבר המקל לכבוד הע"ז, או שחיטת בהמה שהע"ז מתרצה במה שהבהמה נשחטת וכדומה, דאז המקל הוא עכ"פ החפץ שבו עובד הע"ז, אבל בגזיזת שערות אין עובדין את הע"ז עם השערות, שהרי אין הע"ז חפיצה בשערות תלושין אלא בראש מגולחת ומנוולת, דהא עיקר העבודה הוא בהאדם שמכניע עצמו לע"ז ע"י 'סילוק' השערות, הרי פשוט דכה"ג אין השערות נאסרים מדין תקרובת.

ובויען דוד כתב להמחיש הדבר, לו יצוייר ע"ז שעיקר דרך עבודתה לכבדה ע"י שקוצרין את הדשא בכדי לייפות החצר שלפני', וכי יעלה על הדעת שיהיו העשבים הנקצרין אסורים בהנאה מדין תקרובת, והלא פשוט דמה שנקצר לשם "סילוק" הוא היפוך הגמור מהמושג של "קרבן" שפירושו "קריבה".

ונראה ראיה ברורה לדבר, דהנה איתא בסנהדרין (דף סא.) שיטת רב אחא ברי' דרב איקא דאף לר"ל דשוחט על מנת לזרוק לע"ז הבהמה מותרת, מ"מ גברא בר קטלא הוא מידי דהוה אמשתחוה להר, וביארו התוס' בזבחים (דף י'. ד"ה ר"ל) דשחיטה כה"ג עבודה גמורה היא אף לר"ל, [או משום דלא מימליך, או משום דעצם שחיטה ע"מ לזרוק עבודה הוא עיי"ש]. ולפי דברי האבן האזל לכאורה תמוה, דא"כ למה לא יהיה הבהמה אסורה לר"ל, הא אתעביד עבודה גמורה [שמתחייב עלי'] בהאי בהמה.

ואשר מוכרח מזה, דכיון שאין עיקר תכליתה של השחיטה בזה, מציאות של בהמה נשחטת, נמצא דאין תכלית העבודה בהבהמה כלל, רק עבודת הכנה לצורך עבודת זריקת הדם, ובכה"ג לכו"ע לא נאסרת הבהמה מדין תקרובת, [וכעי"ז בחי' הגרי"ז דזהו הדמיון למשתחוה להר דהעבודה הוא בהאדם ולא בההר, עיי"ש].

וכן מוכח ממש"כ בכסף משנה (פ"ז מהל' ע"ז ה"ג) דכל ששוחט בהמה ואומר חוץ מפרשה או מעצמותיה או קרניה וטלפיה ועורה, אותם דברים ששירו לא נאסרו עיי"ש. ואילו לפי דרכו של אבן האזל אין לזה שום מובן, דהא מ"מ הרי נעשה עם הבהמה כולה מעשה עבודה לע"ז. ועל כרחך דעיקר חלות האיסור הוא [לכה"פ] ע"י כוונת עבודה בגוף החפץ דוקא, ואם שולל איברים הללו מכוונת עבודתו לשם ע"ז, אתי שפיר שהם מותרים.

וממוצא הדברים פשוט דסילוק שערות לשם הכנעה, לכו"ע אי אפשר שיתפס על השערות שם תקרובת ע"ז.

שבירת מקל לשם איבוד המקל אי חשיב כעין פנים

ד) ואמנם האמת הוא דכל השקו"ט הנ"ל אינו נוגע לנדו"ד כלל וכלל, דהלא קיי"ל (יו"ד סימן קל"ט סעיף ג') דכל חפץ שלא בא בפנים כגון שבר מקל לפני', א"א שתיאסר אלא אם כן דרך עבודתה של הע"ז בהחפץ וכגון בקשקוש מקל, ובביאור הדבר כתב רש"י (ע"ז דף נ':) דכיון דמקל לא שייכא בפנים, לא דמי לזביחת בהמה אלא אם כן דרך עבודתה במקל. ובריטב"א שם ביאר יותר פי' לפירושו דכיון שדרך עבודתה במקל אזי הו"ל המקל לע"ז זו כבהמה בפנים עיי"ש.

ומבואר מדבריהם דגדר הדבר דשבירת מקל דליהוי כעי"פ הוא רק כאשר יש לע"ז איזה עבודה ועסק עם המקל, דאז נוכל להגדיר המקל כבהמה בפנים. וא"כ בניד"ד דכל כוונת הגילוח הוא 'סילוק' השערות, שעי"כ מסלקים העונות והגאוה וכו', א"כ אין להע"ז שום ענין בהשערות המתולשין, ואיך נוכל להגדיר השערות להע"ז כבהמה בפנים, אתמהה, והלא אדרבה כל העבודה הוא דייקא באיבוד השערות וזה ממש ההיפוך מכעי"פ ששחטו הבהמה להקרבה, וא"כ בכה"ג ודאי לכו"ע א"א להשערות ליאסר מטעם תקרובת.

וכדברים הללו כתב בשו"ת מאזני צדק (ח"ד יו"ד סי' א' אות ט"ו), והוסיף דגם בשבירת מקל אם הטעם ששוברין אותה הוא כדי לבער המקלות שברשותו, הרי פשוט דלא יאסרו, דהא אין המקל לע"ז כמו בהמה בפנים עיי"ש. וראיתי לת"ח א' שהאריך לסתור דבריו דהא לא מצינו תנאי בשבירת מקל דצריך לכוון לשם קרבן או נתינה. אבל אף אם נסכים לדבריו שא"צ מחשבת תקרובת [דבר שאינו מוכרח וכנ"ל באות ג'], הרי פשוט דלכל הפחות צריך שיהיה להע"ז עסק עם המקל שיחשב כבהמה בפנים, ואם הגילוח הוא רק לשם סילוק הגאוה והטומאה פשוט מאד דאין לע"ז עסק עם השערות ואינם נעשין תקרובת.

ובאמת לפי"ז אפי' להני [הראב"ד] דס"ל דנקטינן כרב דבשבירת מקל נאסר אפי' אי אין עבודתה במקל כלל, הרי שורש האיסור משום דהוי תולדה

דזביחה, והרי פשוט דגזיזת שערות לשם סילוק, לא דמי לזביחה כלל.

ויש מי שכתב דשערות שפיר חשיבי כעין פנים כיון דהיו שורפין שער הנזיר תחת הדוד, ורוצה לפרש שהיה בזה ענין של קרבן, וציין לדברי הרמב"ם בסה"מ (עשה קי"א) שכתב בא"ד דהגלוח נקשר בקרבן. אבל הוא הוציא את דברי הרמב"ם מהקשרם, דהרואה "כל דבריו" בפנים מרישא ועד גמירא יראה שהרמב"ם בא לבאר שיש חילוק בין תגלחת המצורע לתגלחת נזיר, וכתב דבמצורע הגילוח בא לטהרתו וקרבנות לכפרתו, ונמצא שהם באים לב' תכליות נפרדות, משא"כ בגילוח נזיר שניהם כאחד גורמים לו להתיר נזירותו, ולא כתב כלל שגילוח הוא קרבן, אלא "נקשר עם הקרבן", והיינו במה ששניהם ביחד באים לתכלית אחד וגורמים לו להתיר נזירותו, ולא משום ששריפת השערות הם חלק מהקרבן.

ולבאורה פשוט דשריפת שער הנזיר ל"ה קרבן, דהא נשרף בעזרת נשים ולא בעצם העזרה, ונמצא דמעולם לא נקרב בפנים.

ובאמת כל הנידון בזה הוא אך למותר, דבשלמא אילו היו ההודיים שורפין השערות היה אפשר לדון בזה דדמי לכעי"פ מצד שריפת שיער נזיר, אבל הלא אין שורפים השערות כלל, וא"כ לא הוי דומיא כלל לשריפת שיער נזיר. והרי גם הרשב"א שכתב דפרכילי ענבים דומה לביכורים הצריך שיהיה דומה לגמרי, דהיינו שיבצרו מתחילה לשם כך, וגם יניחו אותו לפני הע"ז, אבל בלי הני תנאים פשוט דל"ה דומיא לפנים.

האם מעשה המנלחים הוא מעשה עבודה שחייבין עליהם מיתה

ה) ואמנם אף לפי דברי האוסרים דכל מעשה עבודה בחפץ אשר יש בו שבירה נאסר מדין תקרובת, הנה מ"מ י"ל דאין זה שייך לנדו"ד, דהרי כל הצד דיש כאן ענין עבודה ברגע הגזיזה, הוא במה שהאדם משפיל ומכניע את עצמו לשם הע"ז בזה, וא"כ הלא אין זה עבודה כלל כלפי הספר שעושה את מעשה הגילוח, דאצלו אין במעשה הגילוח שום משמעות, ולא מובן איזה כונה לשם עבודה שייך אצל הספרים אם אין זה עבודה בעבורם כלל, והם עושים כן לשם תשלום בעלמא, ובעבידתייהו טרידי. ובשו"ת ויען דוד כתב להמחיש הדבר, דלא יעלה על הדעת שהמסייע חבירו להשתחוות לע"ז יתחייב מיתה ע"ז, הגם דודאי מרגיש בעצמו זכות שמסייע חבירו לעבוד ע"ז.

וגדולה מזו אפי' בשחיטה דיש בעצם מעשה שחיטה עבודת תקרובת, הלא קיי"ל (יו"ד סימן ד' סעיף ג') דזה עובד וזה מחשב לא אמרינן, ונהי דבתבו"ש (סי' ד') כתב דעכו"ם שהשמיע שרוצה לשחוט בהמתו לע"ז, ונתנו לחבירו עכו"ם לשוחטו, חיישינן שמא השוחט כיוון על דעת הבעלים לשם ע"ז עיי"ש, זה דוקא בשחיטה דעצם מעשה השחיטה היתה עבודה אצלם, [והבעלים עכ"פ מכוונים לעבודה במעשה השחיטה], אבל בניד"ד דמעשה חתיכת שערות בעלמא אינה עבודה בשום פנים, רק העבודה הוא במה שהאדם משפיל עצמו במה שמוכן לאבד ולוותר על שערותיו, א"כ לא יעלה על הדעת לחשוש שהספרים מכוונים לחדש עבודה חדשה בעצם מעשה החיתוך, עבודה שלא היה ולא נברא.

ואין לדקדק מהא דגיטין (דף מ״ה:) דס״ת שכתבו מין ישרף, ופרש״י דודאי כתבו לשם ע״ז, וצ״ע דהא כתיבת ספר תורה איננה מעשה עבודה לע״ז, ולמה לן לחשוש שכתבו לע״ז, [אמנם באמת רש״י שם כתב דמיירי מכומר לע״ז, ואולי כומר שאני].

דכבר ביאר היטב בתבו״ש (סי׳ ב׳ שמ״ח סק״ג) שכתב דשאני ספר תורה דכיון דיש בו שמות אז בודאי לא כוון לשם ה׳ אלא לע״ז שלו. עוד כתב דהרמב״ם (יסוה״ת פ״ו ה״ח) אכן לא כתב דחיישינן שמא כתבו לע״ז, אלא הסיבה שישרופו הוא משום שלא להשאיר שם למינים. [וע״ע דברות משה גיטין שם הערה קכ״ה].

האם עצם מעשה הגילוח הוא עבודה להמתגלחים

ו) עוד יש לדון אף לפי מה שיש שרצו לדון מדין מסייע דהמתגלחין, [ועי׳ ויען דוד שם דבלא״ה שולל סברא זו עפ״ד הנקוה״כ סי׳ קצ״ח דרק בלאו דהקפה הניקף חייב, וכן נקטו המג״א ושועה״ר ומ״ב בסי׳ ש״מ], דשמא אין מעשה הגילוח אלא מעשה של היכי תימצי בעלמא, ולהבדיל אא״ה ע״ד שחקר הבית הלוי (ח״ב סימן מ״ז) במצות מילה אי המצוה הוא עצם הפעולה דהסרת הערלה, או שהמצוה הוא שהאדם יהי׳ נימול ומעשה דהסרת הערלה הוא רק ההיכי תימצי שיהיה נימול, עיי״ש.

ולכאורה נראין הדברים שכל הגילוח הוא רק כהיכי תימצי שהאדם יהיה מגולח וקרח, שהרי מכיון שע״פ ספריהם ענין הגילוח הוא רק ענין של הסרת טומאה [וע״פ חיבוריהם ענין של הסרת יופי החיצוני ולחזק מדת הענוה], ובזה פשוט דמעשה הגילוח אינו אלא היכי תימצי בעלמא [וכהכנה טרם ראיית פני טינופם], א״כ אף כיום שמוסיפים גם ענין הכנעה לאליל, הרי העמד דבר על חזקתו שאין מעשה הגילוח אלא מעשה של היכי תימצי בעלמא, ומתקיים הענין הזה של הכנעה כל המשך הזמן שהם מקורחים, ואף אי נימא דמ״מ עיקר העבודה הוא בשעת רגע הגילוח שאז מתבטא במיוחד גודל ההכנעה, הרי מ״מ יל״ד דעיקר העבודה הוא במה שהאדם מוכן לאבד שערותיו ומשפיל עצמו להאליל [בשוא״ת], וא״כ עצם הגזיזה לאו עבודה הוא כלל, ונמצא דאף אם קביעות הדבר הי׳ דהמתגלחים בעצמם היו עושים מעשה הגילוח, לא היה נאסר.

ובפרט להיוצא מהנ״ל באות ב׳ בבירור המציאות, דאף אחד לא מהדר לגזוז עכ״פ מקצת שערותיו בעצמו, וכן אין שום כומר שיתעסק במעשה גילוח, ואדרבה הספרים עושים כן לשם הרווחת ממון בעלמא, והם השפלים שבאומה, ואין שום קפידא אצלם להתגלח אצל אינו בני דתם, מכל זה נראין הדברים כי אכן אין הגילוח מעשה עבודה בעצם. [ואילו היה אופן להסיר השערות ע״י סם או ע״י עמידה בשמש לאיזה רגעים וכדומה מסתמא לא היה איכפת להם בכך].

אי פעולה של הכנעה בעלמא חוי עבודה

ז) עוד יש לדון על עצם פעולה של הכנעה לע״ז באופן שאין זה עיקר דרך עבודתה, דשמא לא נחשב כמעשה עבודה, אלא זה ׳ענין׳ חשוב בעלמא. [וכמו להבדיל בדת האמת יש מעשה מצוות ויש ענינים ומנהגים, ועל אף שגם כל מנהג יסודתו בהררי קודש מ״מ לאו בחדא מחתא מחתינהו עם תרי״ג מצוות].

והלא ז"פ דלאו כל דבר שדרכן לעשות מחמת אמונתם ואפי' בפני ע"ז ואפי' כשחושבין דע"י מעשה הלזה יוושעו, נחשב עבודה ליחייב מיתה עלי'. וכדמצינו גבי גדידה ברמב"ם (פי"ב הי"ג) ובכ"מ (שם) דגדידה לא הוי דרך עבודתה בכך [דלא כש"ר דיש ע"ז דזו דרך עבודתה] אע"ג דדרכן בכך, עיי"ש.

ובדרך כלל גדר עבודה הוא בדבר שכבוד הוא לע"ז, עי' סנהדרין (דף ס"א ע"א), וגם השתחואה כבוד הוא כמבואר שם, אבל דבר שאינו כבוד רק אדרבה בזיון הוא אם נעשה בפני הע"ז, וכל ענינו רק להראות הכנעה לכאורה לא מצינו דלעבודה יחשב, זולת אם זה עיקר דרך עבודתה.

והעירוני ח"א לדברי הגרי"פ (בחידושיו על סה"מ לרס"ג ל"ת קי"ח) **שכתב** ממש כדברים הללו, וז"ל (ד"ה ועכ"פ מבואר): דמ"ד מולך לאו ע"ז היא, היינו לומר **דעבודה זו שמעביר את בנו למולך לאו עבודה היא, שאין עובדין את המולך בכך, אלא מראים בזה לע"ז של מולך אותות אהבה וכבוד בלבד**, ואע"ג דלאו עבודה היא, חייב עלי' הכתוב כרת וסקילה כמו על עבודה לע"ז וכו', אבל העברת הבנים אינה בתורת עבודה, אלא אות אהבה וחיבה וכבוד ויקר וכו', וכיון דאין זה אלא לכבוד וחיבה בלבד, ודאי אין חילוק בין מולך לשאר ע"ז, שהרי אין זו עבודה דנימא דהו"ל שלא כדרכה, **דגם למולך אין עובדין בכך, אלא מראה לו בזה חיבתו וכבודו, כאומר שהוא מוכן להקריב לו גם את בניו**, ולזה מעביר לפניו מקצת מבניו באש" וכו'. ושוב ממשיך שם לחדש עוד יותר, דאפילו לענין מגפף ומנשק שייך חילוק זה, וז"ל (ד"ה והשתא):

והשתא לפי"ז נראה דמעביר בנו למולך כיון דלפי מאי דקיי"ל כמ"ד דמולך לאו ע"ז הוא, לא משום עבודה חייב עלי' הכתוב, דאפי' גבי מולך לאו עבודה היא אלא נתינת כבוד בעלמא, ודאי לא קרינן בה לא תעבדם, ולא אשכחן בה אזהרה אחרת זולת האזהרה המפורשת בה בלבד, ואין זה ענין למגפף ומנשק ומכבד ומרחץ ואינך דהו"ל בכלל אזהרת לא תעבדם, דהנך נמי ע"כ בשעושה אותן בתורת עבודה ולא משום נתינת כבוד וחיבה בעלמא, דא"כ ודאי לא הוה קרינן בהו לא תעבדם וכו', הן אמת דמלשון הרמב"ם (בסה"מ לאוין י"ד) משמע דס"ל דמגפף ומנשק עובר בל"ת אפי' לא עשאן אלא כפעולת כבוד ואהבה בלבד עיי"ש, וכן משמע מלשון החינוך (מצוה כ"ו) ע"ש, אבל לא נראה כן מלשון הרמב"ם (פ"ג מהל' ע"ז ה"ו) שכתב וז"ל המגפף ע"ז והמנשק לה וכו' וכל כיוצא בדברי כבוד כאלו עובר בל"ת שנאמר ולא תעבדם, ודברים אלו בכלל עבודה הם ואעפ"כ אינו לוקה על אחת מהן לפי שאינן בפירוש, ואם הי' דרך עבודתה באחד מכל הדברים האלו ועשהו לעבדה חייב עכ"ל ע"ש, הרי שכתב הטעם משום דגם דברים אלו בכלל עבודה הן, והיינו ע"כ כשעשאן לשם עבודה, אבל כשלא עשאן לשם עבודה ודאי לא שייך לומר שהם בכלל עבודה, כיון דמ"מ הוא לא לשם עבודה עשאן וכו', עכ"ל הגרי"פ, ועע"ש באריכות גדול. שו"מ שכבר קדמו עד"ז בס' משנת חכמים (סי' ל"ה יבין שמועה אות א') ליישב כן דעת הרמב"ם, דס"ל דמולך ע"ז היא, "אלא שהיה עבודתן האש וכו' שמלהיטין לפניו, אבל הא שמעבירין הבן היא משום חק או איזה כבוד להע"ז שלא לצורך עבודה וכו', כלומר שאינו כעבודה

שעובד ע״ז ולאו דרך עבודה כי אם חק וכבוד בעלמא״ עכ״ד.

ובניד״ד הלא אין הגילוח חובה כלל, ואין זה עיקר דרך עבודתה, שהרי רוב הבאים שם אינם מתגלחים, ועיקר מטרת העובדים הבאים שמה הוא להתראות עם האליל ולהשתחוות ולהתפלל לה, גם יש עבודות של הקרבת פירות ואגוזים וכדומה, וענין הגילוח אינו כבוד לע״ז כלל רק אדרבה לבזיון גדול יחשב אם יתגלחו לפניו, וכל ענינו [לכל היותר] הוא להראות שמכניעים עצמם לפניו, א״כ נראין הדברים שהגילוח הוא רק ׳מנהג חשוב׳, אבל אין שיאטי׳ לעבודה כלל.

וכן יוצא מדברי הגרי״ש אלישיב זצ״ל בקוב״ת (שם), שכתב בסו״ד ״דאין במעשה התגלחת שום סרך של עבודת עבודה לע״ז, אלא הני עובדי אלילים רק מראים במעשה התגלחת עד כמה הם אדוקים בע״ז, ושהם מוכנים להשחית ולאבד את היקר להם בגללם, אבל אין שום חלות שם ע״ז על עצם השערות״, עכ״ד. ומבואר דס״ל דאף שרוצים להראות גודל מסירות נפשם להאליל, מ״מ עדיין לא מוכרח דנקרא מעשה עבודה[ד].

אי נאסר מחמת חשש דיש יחידים המכוונים לשם הקרבה

ח) והנה עיקר טענת האוסרים דנשמע מפי איזה מיעוט מהמתגלחים שענין הגילוח הוא נתינת השערות להאליל, ע״כ.

ד. ועיין בדברי הרמב״ן (ע״ז דף נ״א.) שדן לגבי נרות וז״ל: ויש מי שאוסר בנרות של שעוה משום תקרובת, ומדמי לה לפרכילי ענבים שבצרן מתחילה לכך, שהדלקתן זו היא שבירתן. ואינו נכון, דהתם מתכוין לעבודה באותה הבצירה, דהיינו שבר מקל לפניה, וכן פירשיז״ל, אבל אלו אין עבודתה בכך אלא לקלון ע״ז עשויות, ומשמשי׳ הן עכ״ל.

וי״ל כמה פירושים בכוונתו, א) י״ל דכוונתו דהני נרות לא היו מדליקים לשם עבודה כלל אלא לשם נוי בעלמא, ומשו״ה אינו תקרובת. אבל לכאורה לא יגרע הדלקת הנרות מגפף ומנשק ומכבד ומרבץ דבכל אלו הלא קעבר על לא תעבדם, ולשון הרמב״ן דלקלון עשויות, [ולשון החזו״א (יו״ד סי׳ נ״ו סק״ב) דנרות הוי כביב לפניה]. ונצטרך לומר דמוכח מהרמב״ן כחי׳ הגרי״פ הנ״ל דאף מגפף ומנשק לא חשיבי עבודה זולת אם עבודתה בכך, וא״כ כש״כ בגילוח שהוא בזיון והוא רק לשם הכנעה. [אבל כנראה מהמציאות הדלקת הנרות כן היה עבודה אצלם שנקראcandle offering וצריך בירור בזה].

ב) י״ל כוונתו דאכן הנרות הדליקו לשם עבודה, אבל מ״מ עיקר העבודה הוא התוצאה שיאירו לכבודו, ומעשה ההדלקה הוא רק היכי תימצי בעלמא, [וכמש״כ באות ו׳ לגבי הגילוח], ולכן אין כאן מעשה עבודה שיאסר אותן בתקרובת. ויהיה א״ש לפי״ז למה הרמב״ן מקשה מבצירת ענבים ולא משבירת מקל, כי רצה לדמותו למעשה של היכי תימצי, ושפיר תירץ דגם בצירת ענבים אינו היכי תימצי בעלמא אלא הוא עצמו עבודה, משא״כ בהדלקת הנרות. אבל מהא דכתב הרמב״ן בקושיתו דיש כאן שבירה בההדלקה, על אף דהשבירה נעשה רק בהמשך ההדלקה, מוכח לכאורה דס״ל דמצד אשו משום חציו יש כאן מעשה שבירה כל זמן המשך הדלקתן, וא״כ שוב קשה מה תירץ דעיקר העבודה הוא בהמשך הדלקתן, הא מ״מ גם ההמשך הוא מעשה של המדליק.

ג) י״ל בכוונתו, [וכ״מ בראש דוד (סי׳ ז׳ אות ג׳)] דכיון שאין כונת ההדלקה להקריב לו השעוה, אלא שיאירו לו, לכן לא חשיב תקרובת, וכמו שכתבנו באות ג׳ דלא הוי תקרובת אלא שכונתו להקריב לו גוף הדבר, או לכה״פ שהעבודה הוא עם החפץ.

ואמנם באמת לפי מה שבירר ר' גרשון וועסט נ"י המתגלחים אינם מעמיקים עצמם בעומק הענינים שעושים, ורובם באמת אינם יודעים בעומק מהות ענין הגילוח, ומה שכן יודעים הוא שזה ענין גדול שכן עשו אבותיהם כבר הרבה דורות, ומנהג אבותיהם בידיהם, והם ממשיכים בכך את המסורה שלהם, ובכך הם מדמין שיוושעו, ומרגישים כאילו אחרי הגילוח נפתח להם דף חדש בחיים וכדומה, וכולם בלי יוצא מן הכלל יודעים שזה ענין של הסרת ענינים השליליים והגאוה וכדו', אבל רובם אינם מעמיקים עצמם בה"לומדות" אם זה כן קרבן או לא קרבן.

ועוד, דאף לשון כזה שנשמע מאחדים מהם שנותנים השערות להאליל, הרי יתכן מאד שזה רק סגנון של אופן דיבורם, ועיקר כוונתם שהם נותנים השערות "בשביל" האליל, או שנותנים השערות לבית הע"ז שירויחו מכך וכדומה, [והרי גם הכומרים מכנים את זה אפפערינ"ג, ועכ"ז הם מסבירים היטב שאין הכוונה לנתינת עצם השערות הממשיים וכנ"ל].

ועוד, שהרי בניד"ד בשערות שאין מקריבים בפנים, צריך להיות דרך עבודתה בשערות כעין קשקוש מקל, ואיך אפשר להעלות על הדעת שיקבע דרך עבודתה ע"י איזה טפשים גדולים שאינם מבינים כלל את הדת שלהם, ועיין לשון הרמב"ם (הל' ע"ז פ"ב ה"ב ופ"ג ה"ב) דמשמע מאד דעיקר דרך העבודה נקבע ע"פ ספרי דתם או הכומרים, ולא ע"פ איזה שוטים טועים שלא יודעים מימינם לשמאלם והולכים כצאן לטבח יובל. ובפרט שמעולם לא התלכדו יחד לקבוע [דלא כמ"ש בספריהם] שהגילוח הוא ענין של קרבן, ולכל היותר הוא רק כונת הרבה יחידים שמעולם לא התחשבו אחד עם השני שכך יהיה דרך עבודתה, ולא מסתבר כלל שזה חשיב דרך עבודתה בכך.

ועוד, שהרי המגלחים הם נשכרים ע"י הנהלת הטעמפל, וא"כ ודאי שהם עושים את הגילוח על דעתם וכוונתם של המשלחים שלהם, ולא ע"פ דעת איזה שוטים מהמתגלחים.

ועוד דאף אם נחוש שמכוונים גם להקרבה, הרי אכתי ברור ש"מהות" העבודה בזה הוא מה שהאדם מוכן לוותר ולהקריב את הדבר היקר "מגופו" להאליל, וא"כ ברור שאין זה עבודה כלל וכלל להספרים כיון שאין אצלם שום הקרבה מגופם בזה, אדרבה הם מקבלים על כך תשלום מלא מהטעמפל.

במתגלחים על דעת הקרבה אי נאסר

ט) ולענ"ד אף אם דרך עבודתה בהקרבת השערות אכתי מסתבר דאין השערות נאסרין, דהא מבואר בראשונים (רש"י רמב"ן

והנה הרא"ה והר"ן תירצו קו' הרמב"ן דבנרות לי' שבירה, ומשמע דאילו היה בהם שבירה היו נאסרים, וי"ל דס"ל דעצם ההדלקה עבודה הוא וכן כיון שמניחים לפניו הנרות לדורון שפיר הוי חפצא של תקרובת. אבל אכתי צ"ע דהא מ"מ יש בנרות הקטרה (כמ"ש בשלטי הגבורים), ולמה לא יאסרו בשביל ההקטרה, ועכצ"ל כהרמב"ן, וא"כ למה הוצרכו להוסיף דלית בהו שבירה, ולכאו' צ"ל דכיון דאין שום כונת עבודה בהקטרת השעוה או השמן [ורק נעשה בדרך אגב] ל"ח תקרובת עי"ז.

ראי״ה ותלמידי רבינו יונה בע״ז דף נ״א.) דפרכילי ענבים אינם נאסרים אלא כאשר מכוין לעבודה בעצם השבירה, וכן מוכח מהא דשוחט ע״מ להוליך דמה דלא נאסר (חולין דף ל״ט.), **ובפרט** לפימ״ש בחי׳ הגרי״ז (זבחים דף י׳.) דבתולדות דד׳ עבודות לא אמרינן מחשבין מעבודה לעבודה. וא״כ בנדו״ד אף אי מכוונים להתגלח ע״מ להקריב השערות, הרי לכאורה אין מכוונים להקרבה ע״י מעשה הגילוח, אלא שהם מדמין בנפשם אשר אחרי הגילוח השערות הולכים להאליל ע״י שמשאירים אותם בבנין הגילוח, או שהשערות פורחין לקראתו והוא מקבל אותם, וא״כ הגילוח הוא רק מעשה של היכי תימצי בעלמא, משא״כ בשחיטת קרבן ברור שהיו מכוונים להקרבה ע״י עצם מעשה השחיטה.

ושו״מ שכבר כתב לצדד כן בשו״ת להורות נתן (חי״ד יו״ד סי׳ מ״ז) וז״ל: ואילו בהני עוע״ז המגלחין שערותיהן יתכן דאינם מתכוונים ללעבודת גילולים בעצם מעשה הגילוח אלא במה שהם מגולחין ועומדין וכו׳, וראיתי בעדות אחת שהם קוראים למעשיהם נתינת מנחה או קרבן, ולפי״ז נראה דכונתם היא המסירה לע״ז ולא לעצם מעשה הגילוח, וקשה לרדת לסוף דעתם הנבערת של המשתחוים לעץ ואבן. ובזביחת קרבן המצוה הוא בעצם הזביחה, שהרי מצוה היא וכמבואר בפסחים (ז:) גבי שחיטת קדשים ברש״י ד״ה פסח וקדשים ״הבעלים נצטוו״ עכ״ד.

ובפרט לדברינו הנ״ל בבירור המציאות, דאף אחד מהם לא מהדר לעשות את הגילוח בעצמו, ואדרבה המגלחים הם ספרים רגילים שברחבי הודו, והם השפלים שבאומה, ועושים הגילוח רק למען הרווחת ממון בעלמא, ובפשטות אין להם שום כוונה לשם עבודה, ובשאר מקומות בעולם הם מתגלחים אצל הספרים הרגילים שבשכינותם שאינם בני דתם כלל, ובטעמפל שבפיטסבורג שולחים באופן רשמי את האנשים להתגלח אצל הספר הנוצרי שבשכינות, א״כ יוצא לכאורה דעצם מעשה הגילוח אינו מעשה עבודה כלל וכלל.

ומש״כ הרשב״א דלחם אובליאש נאסר משעת לישה, היינו דוקא כאשר מקפידין לעשות הלישה לשמה, כמבו׳ בדבריו שם, דאז שפיר נחשב גם הלישה כעבודה, אבל בנדו״ד דחזינן להדיא דאין מקפידין מי המגלח ואם כונתו לשמה הרי ברור שאין במעשה הגילוח מעשה עבודה.

ואם תשאל דא״כ למה צריכים לבוא דוקא לשם להתגלח, כבר השבנו לעיל חדא דהם רוצים שהטעמפל ירויחו מהשערות, ועוד דפשוט דעיקר העבודה הוא במה שהאדם מוכן לוותר על השערות שלו [בשוא״ת], וע״כ רוצים לעשות את זה במקום שיש יותר השראת הטומאה, אבל אין זה אומר לנו שעצם מעשה הגילוח עבודה הוא.

אם נחוש לספיקא דאורייתא

י) הנה אף אם נחוש דעכ״פ מספיקא לא נפקא, ושמא מ״מ הספרים מכוונים לעבודת תקרובת בעצם הגזיזה, הרי מבואר בט״ז (יו״ד סימן קמ״א סק״ב) דכל היכא דאיכא סברא להתיר ולאיסור אין מחזיקין ריעותא מספק, ואף הש״ך (שם סק״א) דפליג וס״ל דבכל ספק אזלינן לחומרא, היינו משום דאיכא ריעותא דיש צלמים שנעבדין, אבל בנידון דידן דמסופקים על מהות הגילוח האם בכלל

יש אצלם עבודה בעצם הגילוח, הרי פשוט לכו"ע דמספיקא לא מחזיקין ריעותא, ובפרט דע"פ ספריהם וחיבוריהם אין בהגילוח שום ענין של עבודה כלל, א"כ בודאי י"ל העמד הדבר על חזקתו.

כמו"כ הרי השערות יש להם חזקת היתר דקודם שנתגלחו ודאי היו מותרים, ומש"כ התוס' (ע"ז דף ל"ד: ד"ה אי) דלאחר השחיטה איתרע החזקה, היינו ג"כ דידוע דשחיטה הוא עבודה אצל הע"ז, אבל בניד"ד דלא ידעינן כלל אי יש עבודה של גילוח הרי פשוט מאד דיש חזקת היתר.

וראיתי מי שכתב דלא אזלינן כאן בתר חזקה דמעיקרא, ורא"ו מהא דמבואר במתניתין דע"ז (דף נ"א:) דפרכילי ענבים אסורים אף דיש להם חזקת היתר עכ"ד. ודבריו לא מובנים, דהלא הרשב"א כתב מפורש דמירי שמצא אותן אצל ע"ז שיש בחוקיהם לבצרן לכך, ובודאי דכיון שמצאן אצל ע"ז זו שהדרך להביא לה תקרובת הללו הרי איתרע כל החזקה, ופשוט.

ואין לטעון דהוי ספק חסרון ידיעה שאפשר להתברר, שהרי זה פשוט שאי אפשר לברר אצלם שאלה זו האם הגילוח הוא מעשה עבודה ב"עצם" או הוא רק "היכי תימצי", והאם זה נחשב להם עבודה גם ל"מגלח" או רק ל"המתגלח". דבדרך כלל שכלם מוגבלת ומועטת ואינם מתעמקים כלל בעומק הענינים שעושים, וא"כ מסתבר דאי אפשר לספק כזו להתברר אף אם נשאל אותם שאלות כאלו, ואדרבה הבלבול עוד יתגבר יותר ויותר מכל מליוני תשובות שנקבל מכל המטורפים הללו, ועכ"פ ודאי לא נוכל לבנות מדברי מגלחים אחדים ללמוד על הכלל כולו. ועל כרחך צריכים לדון רק ע"פ פשטות דברי כומריהם וכן מפשטות המצב הכללי, ומהנ"ל הרי מובן בפשטות דענין הגילוח כי אם אצל המתגלח ואינו רק היכי תימצי להיות קורח, ותל"מ.

סוף דבר

הנה כפי שכבר כתבתי בהקדמה, כל דברי בזה אינם להלכה ולמעשה, אלא בירור מקחן של הגאונים המתירים, והסיבה שהביאני לכך הוא מכיון שישנם המפיצים חיבורים וקונטרסים שאינם ברוח התורה וכותבים דברי לעג ובוז וזלזול על ת"ח באופן מבהיל, ומניחים יסודות והנחות רעועות הפורחות באויר כעובדות קיימות, ומטשטשים דברי המתירים ועושים דבריהם לצחוק, וע"כ במקום שאין איש השתדלתי להציג הן המציאות והן דברי גדולי המתירים כמות שהן, ופשוט שלהלכה למעשה רק לגדולי בעלי ההוראה שליט"א הזכות לחוות דעה בזה.

רק זאת אוסיף דמה שמפרסמים כאילו מרן השבט הלוי זצ"ל אסר את הפאות, אינו נכון, דמעיקרא דדינא הסכים שהם מותרים, וז"ל במכתבו להבחל"ח הגאון רבי **שלמה בן ציון הערבסט** שליט"א: א. הנה ברור דפסק הלכה שיצא מאתנו לא הי' נבנה בעיקר על יסוד תקרובת ע"ז, אלא על יסוד פגם וטומאת ע"ז, כי הכל מודים שמגלחים לכבוד הע"ז, והמון עצום במרחב המיוחד לע"ז, אף שאינו לפני ע"ז ממש, ע"כ אין ספק דאיכא משום פגם ע"ז וטומאתה, והכל מודים דהכסף שהם מקבלים על זה

שמוכרים השערות, מיועד להחזיק כל השטח הגדול והכומרים, ואיכא גם משום מהנה לע״ז, ולא יאה לבנות ישראל לכסות ראשם בזה. ב. בכל פסק הלכה, המדובר רק בשערות הבאים מהודו וברור שבאים משם, לא עסקנו לברר ולפסוק בספקות, ובכל ספיקות השונות, איכא דנוטה להחמיר ואיכא דנוטה להקל, ואיכא בתר רובא ואיכא ספק ספיקא וכו׳, עכ״ל.

ובויען דוד (שם סי׳ ט׳ אות ו׳) כתב וז״ל: והגאון הגדול מהר״ש וואזנער שליט״א [זצ״ל] בעל שבט הלוי הסכים עמי דמעיקר הדין יש צדדים להקל שאין השערות בכלל תקרובת, אלא מחמת פגם ע״ז לכתחלה אין לקנות, ומה שקנה כבר ישתדל להחליפן, ובנדון זה עי׳ להלן אות ח׳, עכ״ל.

וז״ל נכדו ותלמידו הגר״מ געלבער שליט״א (הובא בס׳ רב רבנן עמוד רי״א): בעת שאירע הסערה הגדולה אודות הפאה נכרית שהובאו מהודו כתב רבינו כרוז בעת בענין זה, אך נוסח הכרוז היה מאד תמוה לרבים כיון שלא היה ברור כ״כ חומר האיסור כפי שכתבו כמה גדולי ישראל. בעת ההוא היתה לי שיחה עם מרן על נושא זה של הפאות, ואמר לי מרן בתוה״ד, ״אני ישבתי ויגעתי זמן רב לכתוב נוסח כזה שמצד אחד ישתמע שיש להתרחק ולהיזהר מזה אבל לאידך שלא יהיה כ״כ ברור ומוחלט חומר האיסור, כי היות שהדבר רחוק מאתנו אי אפשר לדעת בקלות את כל פרטי מציאות הדברים, ויש אחריות גדולה שלא לצאת באופן איסור מוחלט נגד דבר שכבר נפוץ אצל רבים כל זמן שאין הפרטים ידועים בבירור״, ואכן אח״כ נודע שאין הדבר מוחלט לאיסור כפי שרבים חשבו, ע״כ.